

**Anna Pineda i Cirera, *Les fronteres de la (in)transitivitat. Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc*, Barcelona, Institut Privat d'Estudis Món Juïc, 2016, 447 pp. ISBN: 978-84-945343-3-1.**

El sisè volum de la col·lecció «Cum Laude» tracta, amb un enfocament generativista, les alternances d'acusatiu i datiu (*La/Li va telefonar*) i de les construccions ditransitives (*(Li) va donar una rosa a l'Anna*). Els dos temes s'emmarquen dins d'un projecte de més abast: el de la investigació de les fronteres entre transitivitat i intransitivitat. L'obra consta de cinc capítols precedits d'un prefaci i un índex i seguits d'un sisè capítol de conclusions, una llista d'abreviacions i la bibliografia.

El capítol I és una introducció i una presentació del marc teòric. L'autora adopta una perspectiva minimista de la sintaxi i un enfocament neoconstruccionista de la interfície lexicó-sintaxi, segons el qual les configuracions sintàctiques no es construeixen a partir d'informació codificada a les peces lèxiques sinó que, contràriament, són aquestes peces les que s'insereixen en les estructures, creades independentment a partir de la combinació de nuclis funcionals. Un tal enfocament es revela útil a l'hora de tractar les alternances de l'estructura argumental, com les que concerneixen Pineda, atès que no fa necessària la postulació de diferents entrades lèxiques per a tots els verbs alternants. La perspectiva sintàctica de l'estructura argumental, aparellada a l'assumpció de l'anisomorfisme entre la representació sintàctica i l'arranjament en mots, són les premisses teòriques que permeten a Pineda articular una de les idees fonamentals del llibre: que les variants de datiu —i, en alguns casos, també les d'acusatiu— són construccions ditransitives «sintètiques», és a dir, amb el complement directe incorporat al verb. A aquestes premisses teòriques, hi donen suport les dades del basc, en què les correspondències de les construccions sintètiques del català (per ex. *Li parla*) són analítiques («Li fa paraula»). El capítol conté, a més, consideracions sobre l'objecte indirecte, introduït per un nucli funcional aplicatiu, i el cas datiu, que l'autora considera, seguint E. Woolford, un cas no estructural de tipus inherent.

La proposta de Pineda, implica, doncs, mirar d'entendre l'alternança datiu/acusatiu a partir de les construccions ditransitives. A aquestes dedica els capítols 2, 3 i 4. Al capítol 2 descriu la construcció ditransitiva en espanyol i català. Es parteix de l'alternança entre dues construccions ditransitives en anglès: la construcció amb preposició —*Andreu gave a rose to Anna*— i la de doble objecte —*Andreu gave Anna a rose*. Els primers autors que tractaren les construccions ditransitives en espanyol (P. J. Masullo, V. Demonte, J. Romero) eren del parer que, a la primera de les construccions angleses, hi correspon l'espanyola sense doblament de clític —*Andreu dio una rosa a Anna*—, i a la segona, l'espanyola amb doblament de clític —*Andreu le dio una rosa*

*Anna*—, i que hi ha entre les dues construccions una relació derivacional, de manera que la construcció sense clític dona lloc a la construcció amb clític.<sup>1</sup> Pineda pren una posició ben diferent: creu que ambdues construccions en romànic són configuracionalment equivalents entre si i equiparables a la construcció de doble objecte de l'anglès, si bé amb certes diferències semàntiques i formals.<sup>2</sup> La *a* és, per tant, una marca de cas, i no pas una preposició, i l'alternança entre la presència o absència del clític es deu, bàsicament, a variació dialectal, idiolectal o de registre i a propietats semàntiques de l'argument meta. Pineda és més a prop de les propostes modernes sobre construccions ditransitives en espanyol de M. McGinnis, C. Cuervo i T. Bleam, ja que aquestes autores rebutgen l'enfocament derivacional. D'altra banda, en dissenteix en alguns aspectes: per exemple, Pineda sosté que les construccions amb clític i sense s'han d'analitzar exactament igual. Efectivament, amb diferents proves sintàctiques —la interpretació de pronoms anafòrics, el lligam de possessius, els efectes de creuament feble, la interpretació de l'abast, la passivització i els patrons de subextracció— l'autora mostra que, contràriament a l'anglès, en què la meta *c*-comanda el tema en la construcció de doble objecte i el tema *c*-comanda la meta en la preposicional, en les dues construccions del romànic, amb clític o sense, són possibles les dues relacions de *c*-comandament. El que fa que totes dues puguin considerar-se construccions de doble objecte equiparables a la de l'anglès és, fonamentalment, la interpretació de l'argument meta com a posseïdor possible, bé animat o inanimat. De fet, quan aquesta condició no es compleix, el clític és del tot impossible, i som davant, argüeix Pineda, d'una construcció en què *a* és ben bé una preposició (locativa). Aquesta i altres condicions semàntiques, com la completesa de l'esdeveniment o la no agentivitat del subjecte, es verifiquen tant amb clític com sense, la qual cosa demostra definitivament que la construcció ditransitiva sense clític no és pas una construcció preposicional, contra l'opinió, per exemple, de Demonte o Cuervo.

Al capítol 3 Pineda presenta la seva proposta concreta d'anàlisi de la construcció ditransitiva en romànic, prenent com a punt de partida el català i l'espanyol i basant-se fonamentalment en les propostes de Cuervo i D. H. Fournier. La construcció ditransitiva, amb clític o sense, s'articula amb un nucli Apl(icatiu) baix, que

1. L'anàlisi de Demonte, tal com és presentat als exemples (39) i (40) de la secció 2.1.2, no és del tot derivacional: les relacions de *c*-comandament entre l'argument meta i el tema ja són asimètriques de base.

2. L'assertió d'A. Siewierska, assumida per Pineda (p. 33), que les llengües que marquen amb cas datiu la meta no presenten la construcció anglesa amb dos objectes és problemàtica. El llatí hi és un contraexemple clar, ja que marca amb datiu els receptors (cf., per ex., *Puero* [dat.] *rosam dedi* 'Vaig donar una rosa al nen') però presenta construccions de doble objecte «a l'anglesa» (cf., per ex., *Puerum* [ac.] *grammaticam* [ac.] *docui* 'Vaig ensenyar gramàtica al nen').

pot ser fonològicament ple (quan hi ha doblament de clític) o buit (quan no hi ha doblament de clític). La presència o absència del clític és un cas, doncs, de variació silent (H. Á. Sigurðsson). En aquest sentit, l'autora fa una aposta teòrica per la idea que les llengües i dialectes presenten les mateixes categories funcionals i que és sovint la realització fonològica el que les distingeix, i adopta el marc de la Morfologia Distribuïda per articular la proposta. Aquest nucli Apl baix hostatja l'objecte indirecte a la posició d'especificador i el directe a la de complement, i la relació sintàctica entre els dos arguments es tradueix semànticament en la relació de possessió descrita al capítol 2. Al seu torn, el SApl es projecta per sota de l'arrel verbal, la qual és per sota del nucli esdevenimental *v*, i del nucli Veu, responsable de la projecció de l'argument extern. L'ordre de mots no marcat de la ditransitiva romànica, amb l'objecte directe precedint l'indirecte —al contrari que en la construcció de doble objecte anglesa— té a veure amb el mecanisme d'assignació de cas. En romànic, Apl assigna cas inherent datiu al seu especificador, mentre que l'objecte directe s'ha de desplaçar més amunt, a l'especificador de *v*, per rebre'n cas estructural acusatiu. En anglès, contràriament, Apl assigna cas inherent al seu complement, és a dir, al tema, i és la meta qui ha de rebre cas acusatiu d'un nucli superior. De retruc, aquests patrons d'assignació de cas, amb l'assumpció que només els SD amb cas estructural poden esdevenir subjectes de passiva, expliquen per què els patrons de passivització són inversos: mentre que en romànic és el tema que esdevé el subjecte de passiva, en anglès és la meta. D'altra banda, Pineda argüeix que l'elevació del tema a *v* per motius de cas explica la bidireccionalitat del c-comandament en les ditransitives romàniques: l'objecte indirecte c-comanda el directe si hi ha reconstrucció del directe en la posició d'origen, i la relació contrària s'esdevé en la lectura sense reconstrucció. Mentre que l'autora descarta el desordenament (*scrambling*) com a motivació d'aquest moviment de l'objecte directe per sobre de l'indirecte, adopta aquest mecanisme per explicar l'ordre no canònic indirecte-directe, tot i que, s'ha de dir, no desenvolupa gaire l'anàlisi.<sup>3</sup> En aquest capítol també interessa a l'autora sostenir que la construcció ditransitiva preposicional de l'anglès no és possible en romànic. En concret, Pineda demostra que la meta de les ditransitives sense clític és un SD, i no pas un SP. Així, tot i que el romànic permet, evidentment, construccions de canvi de lloc amb la preposició *a*, aquestes no admeten la semàntica de transferència de possessió típica de les ditransitives. A més, llengües com el català

3. En concret, no queda clar quina és exactament la posició d'aterratge de l'objecte indirecte: a la p. 194 Pineda suggereix que el desordenament es produeix arran d'un tret *Scr(ambling)* del nucli Aplicatiu, però aquesta opció sembla impossible, atès que l'objecte indirecte ja neix, segons la pròpia proposta, com a especificador d'aquest nucli.

mostren que els sintagmes encapçalats per *a* de les construccions de canvi de lloc no són equiparables als de les ditransitives, atès que pronominalitzen amb *hi* i no pas amb clítics datius. Finalment, un dels molts atractius del llibre és l'extensió de la proposta a altres llengües romàniques —romanès, portuguès, francès i italià.

Sortim de l'àmbit romànic per endinsar-nos en la construcció ditransitiva del basc al capítol 4. Pineda destaca que l'argument meta es codifica sempre en datiu, amb la concordança corresponent en l'auxiliar, i no pas en el cas espacial al·latiu, que no provoca cap mena de concordança. En la línia del que ha argüït A. Elordieta, aquest fet ja és un indicatiu que l'èuscar defuig l'estratègia anglesa basada en una construcció espacial per a expressar la transferència de possessió, i que la ditransitiva basca és més a prop de la construcció de doble objecte anglesa, com ho mostra també el fet que en totes dues construccions l'argument meta c-comanda asimètricament el tema. Pineda matisa, però, aquesta darrera afirmació: està d'acord amb Elordieta que l'ordre marcat directe-indirecte és fruit del desordenament, però sosté, basant-se en les dades de l'abast de quantificadors i en l'ordre neutre del biscaí, que, tot i que l'indirecte c-comanda el directe en les posicions de base, el directe es mou primer per rebre cas absolutiu a la posició d'especificador de *v*, igual com en romànic, i que després l'indirecte s'eleva més amunt per desordenament, de manera molt més generalitzada que en romànic. Igual com per a aquesta família lingüística, defensa, basant-se en dades morfològiques, una anàlisi en termes d'un nucli Apl baix per al basc, amb l'argument meta en posició d'especificador i el tema en posició de complement. Finalment, treballant sobre observacions d'E. Arregi, l'autora suggereix que, almenys en dialectes nord-orientals, sí que són possibles les construccions ditransitives de tipus adposicional (com la construcció amb *to* de l'anglès): les que impliquen els anomenats «datius no concordats». En aquests dialectes, doncs, seria legítim parlar d'alternança dativa.

Pineda torna, al capítol 5, a la qüestió inicial: la de les alternances datiu/acusatiu, que no havien rebut encara una explicació en els estudis sobre el català. Centrant-se en els verbs dels tipus *telefonar*, *respondre*, *robar* i *ajudar*, descriu com tots ells admeten l'ús del datiu i de l'acusatiu per al complement de les construccions biargumentals (per ex., *Lil/La va escriure*), si bé alguns es poden trobar, a més, en construccions ditransitives (per ex., *Li va escriure una carta*). Inspirant-se en treballs d'E. Torrego i L. Sáez per a l'espanyol, Pineda proposa la mateixa estructura per a les dues variants de l'alternança: de nou, un nucli Apl baix amb l'argument de persona a la posició d'especificador, i, a diferència de les construccions ditransitives, la pròpia arrel verbal a la posició de complement, des de la qual s'acaba incorporant a *v*. En totes dues variants, doncs, l'argument de persona és un objecte indirecte, però Pineda sosté que en el cas de la variant amb acusatiu el nucli Apl és del tipus anglès, és a dir, atorga cas inherent

acusatiu al complement (l'arrel verbal, en aquest cas), i l'argument meta ha de pujar a l'especificador de *v* per trobar-hi cas estructural acusatiu, la qual cosa quadra amb el fet que l'argument de persona és passivitzable i amb el fet que els verbs alternants admeten de vegades dos acusatius, com en la construcció ditransitiva anglesa: *Pregà'l que t'ajudi* (p. 365). L'alternança implica, en principi, la disponibilitat de dos nuclis aplicatius baixos amb propietats d'assignació de cas diferents: un de tipus romànic (per a la construcció amb datiu) i un de tipus anglès (per a la construcció en acusatiu). L'anàlisi es pot estendre perfectament a les alternances datiu/absolutiu del basc, amb la diferència que en aquesta llengua l'objecte cognat no està incorporat al verb. Finalment, Pineda ofereix una interpretació molt convincent de l'extensió diacrònica de l'acusatiu. Concretament, l'autora sosté que l'alternança lliure entre els dos tipus de nucli Apl coincideix amb l'etapa del canvi en la qual un mateix parlant pot emprar els dos casos amb el mateix verb i amb exactament el mateix significat. En una etapa posterior el parlant explota semànticament la diferència entre el datiu i l'acusatiu: empra el nucli Apl romànic, amb el complement de persona en datiu, quan aquest és ben bé una meta, és a dir, un participant menys afectat per l'esdeveniment, i empra una construcció transitiva normal, amb el complement en acusatiu, quan aquest és un pacient, més afectat per l'esdeveniment. Finalment, en l'etapa final (per ex., la del francès *aider*), el verb només s'empra en la construcció transitiva normal.

És difícil no lloar aquest llibre. Pineda aplica una capacitat d'argumentació notable i un coneixement profund de la bibliografia i de les llengües romàniques i l'èuscar per escatir la naturalesa d'un fenomen, el de les alternances datiu/acusatiu, que ha rebut atenció sobretot pel que fa a la norma. Ho fa a la manera generativista clàssica: la de qui vol atènyer l'adequació explicativa, posant en relació fenòmens d'antuvi no relacionats. Si bé l'obra encara té format de tesi, més que de llibre, i les nombroses cites i notes fan un xic difícil la lectura, això ho compensa la impecabilitat de l'organització, l'exhaustivitat, la minuciositat, la renúncia a defugir cap problema, la claredat cristal·lina de totes les explicacions... És un goig llegir obres d'aquesta qualitat i aquest nivell teòric en català.

VÍCTOR ACEDO-MATELLÁN  
*Queens' College, University of Cambridge*  
 va285@cam.ac.uk